

NAR

(*Punica granatum*), Lythraceae familyasından içinde küçük çekirdekler ve meyve gövdesini oluşturan yüzlerce tanecikten oluşmuş, hafif ekşi tadında ılıman iklimlerde yetişen özellikle Anadolu ve İran'da yetiştirilen bir meyve türü. Türkiye'de Akdeniz, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yetişir. Haziran-Temmuz aylarında kırmızı renkli çiçekler açan, iki ile beş metre boylarında ağaççıklar. Gövdeleri gayri muntazamdır. Yapraklar karşılıklı, kısa saplı ve kırmızı kenarlıdır. Çiçekler kısmen sapsız, tek tek ve birkaçı bir arada bulunur. Çanak yaprakları kırmızı renkli, dökülmeyen ve etlidir. Meyveleri küre şeklinde ve portakal büyüklüğünde, önceleri yeşil, olgunlukta kırmızımsı renkte, derimsi kabuklu, çok tohumlu ve etlidir.

Kullanıldığı yerler

Bitkinin tohumları meyve olarak yenildiği gibi, gövde-kök ve dal kabukları ile meyve kabuğu da tıbbi olarak kullanılır. Kök ve gövde kabuğu tanen, nişasta ve alkaloidler (pelletierin) taşır. Nar meyvesi kabuğu tanen, triterpenler ve az alkaloidler ihtiva eder. Nar ağacı kabuğu çok eskiden beri bilhassa bağırsak şeritlerine (tenyalara) karşı kullanılır. Yalnız zehirlenmelere yol açabileceğinden dikkatli olunmalıdır. Nar meyvesi kabuğu, ishale karşı (% 15'lik) çay halinde kullanılabilir. Ayrıca yün iplikler, sarımsı renklere boyanabilir. Nar, çarpıntıya iyidir. Mideyi kuvvetlendirir. Et kısmı ile sıkılıp içilirse, safra söker, pekiği giderir.

Nar Yetiştiriciliği

Nar çok yıllık, çalı formunda, çok kuvvetli bir kök sistemine sahip, çok gövdeli, çok sık dallı, erkek-dişi ve erdişi çiçekler bulunan, meyvesi iri, küresel, üstten hafif basık olan bir ılıman iklim bitkisidir. Nar, C vitamini, demir ve potasyum yönünden zengin sayılır. Tatlı, mayhoş, ekşi gibi çeşitlere göre değişen tat ve renk durumu görülür. Nar, lkemizin ve diğer ülkelerde çok eski zamanlardan beri tanınmasına rağmen son zamanlarda yetiştirme tekniği depolama ve taşıma alanlarında yapılan çalışmalar sonucu fazla tanınan, üretimi, tüketimi ve ticareti artan bir meyve durumuna gelmiştir.

Nar bitkisinin oldukça geniş bir adaptasyon kabiliyeti vardır. Genelde, tropik ve suptropik iklim bitkisi olmasına rağmen, -10 'ye kadar ki düşük sıcaklıklara dayanabilmektedir. Türkiye meyveciliğinde ve dış ticaretinde önemli yeri olan nar, çeşitli iklim ve toprak koşullarında yetişebilen, bakımı kolay, i ve dış pazarlarda iyi fiyat bulan, uzun süre ağaçta kalabilen ve depoda muhafaza edilebilen bir meyve türüdür.

Ülkemizin bir bölümü narın anavatanı içinde bulunmakta ve üretimi yapılmaktadır. Özellikle GAP Projesinin sona ermesiyle ve sulama imkanlarının artmasıyla bölgemizde daha büyük kapasite oluşacaktır. Türkiye ortalaması olarak ağaç başına verim yaklaşık 23 kg'dır.

İKLİM VE TOPRAK İSTEĞİ

İklim İsteği

Nar, genel olarak sıcak, kurak ve uzun bir yaz periyodu, ılık ve yağışlı bir kış, nar yetiştiriciliği için uygundur. Bu nedenle genişbir adaptasyon yeteneğine sahiptir.

Narın çiçeklenmesi için oldukça yüksek sıcaklık toplamına ihtiyaç vardır. Sıcaklık toplamıyetersiz olduğunda ticari meyve alınamamaktadır. Narlar, ılıman iklim bölgelerinde -10 °C'ye kadar dayanabilmekte ve geç çiçek açtıklarından ilkbahar donlarından zarar görmezler. Ancak geç olgunlaşan çeşitlerde sonbahar erken donlarından etkilenebilmektedir.

Nar yetiştiriciliğinde yıllık ortalama 500 mm lik yağış yeterli olmakla beraber bu yağışların ve ilkbaharda düşmesi istenmektedir. Bu bakımdan da bölgemiz için iklim bakımından önerilebilecek bir meyvedir. Çünkü yaz yağışları meyve kalitesini bozmakta, olgunluğa yakın dönemde yağan yağmurlar meyve kabuğunu çatlatmakta olup, bu zamanda sulamada kesilmelidir. Meyve oluşumu döneminde kuru hava koşulları en kaliteli meyvenin oluşmasını sağlayarak pazar değerini arttırmaktadır. Nar bir güneş bitkisidir, bahçe tesisinde ve yeterli ışıklandırma koşullarına dikkat edilmelidir.

Toprak İsteği

Nar toprak yönünden pek seçici değildir. Özellikle silisli, çakıllı, kumlu, kireçli, killi ve ağır killi gibi çeşitli toprak tiplerinde nar yetiştiricili yapılabilir. Alkali ve asit topraklarda yetişir. Tuzluluğa orta derecede dayanıklıdır. Bazı meyvelerin aksine aşırı toprak nemine dayandığı bulunmuştur. Narda optimal gelişme, kuru ve sıcak hava koşullarına karşılık derin geçirgen nemli ve serin topraklarda görülmektedir.

YETİŞTİRME TEKNİĞİ

Çeşit

Nar yetiştiriciliğinde, çeşit seçimi çok önemlidir. Çeşitlerin o bölgeye adapte olmuş o yörenin iklimine, hastalıklara dayanıklı, verimi iyi, meyveleri insanların göz zevkine ve damak tadına uygun ve taşımaya dayanıklı olmalıdır.

Çeşit seçiminde ticari amacına göre sofralık yada endüstri çeşitlerinin yetiştirilmesine karar verilmelidir.

Ayrıca, bu çeşitlerin meyvelerinde irilik, kabuk rengi ve kalınlığı, dane rengi, yumuşak çekirdeklilik, sululuk gibi özellikleri ihtiyaca cevap verebilmelidir. Yurt içinde sevilen nar çeşitleri hafif mayhoş veya tatlı çekirdeksiz ve iri meyveli olanlardır. Avrupa ya ihracat için özellikle kabuk ve dane rengi kırmızı ve mayhoş çeşitler seçilmelidir. Arap ülkelerine ihracat için ise tatlı narlar tercih edilmelidir. Ayrıca nar suyu veya nar ekşisi elde etmek için yine kırmızı daneli ve ekşi mayhoş narlar seçilir.

GAP/BKİB'nın Şanlıurfa Koruklu Tarımsal Araştırma İstasyonunda yaptırmış olduğu denemeler sonucunda Bölge koşullarına uygun en verimli çeşitler; 01 N 03 Fellahyemez II (51.5 kg/ağaç), 2/3 Japon narı (40.4 kg/ağaç), 33 N 26 Çekirdeksiz VI (37.0 kg/ağaç), 26/3 Çekirdeksiz (36.7 kg/ağaç), 33 N 24 Bey narı (30 kg/ağaç), Suruç (29.8 kg/ağaç) ve 07 N 08 Hicaz narı (28.1 kg/ağaç) olarak belirlenmiştir.

Şanlıurfa Köy Hizmetleri Araştırma Enstitüsünün yapmış olduğu çalışmalarda da 07 N 08 (Hicaz nar, Antalya), 07 N 14 (MayhoşIV, Alanya), 33 N 16 (Silifke aşısı, Silifke), 33 N 24 gibi seleksiyon çeşitlerinde Bölge için ümit var bulunmuştur.

Ayrıca, bölgemizde yetişen yerli çeşitlerimizde mevcuttur. Bunlardan Nizip narı iri, tatlı ve kırmızı renkli olup ihrac çeşidimizdir.

Bahçe Tesis

Bahçe yerinin tespiti, toprağın nar yetiştiriciliğine uygunluğuna bakıldıktan sonra tesviyesi yapılmalı. Esas olarak toprak hazırlığı, yaz aylarında pulluk tabanını kırmak için dipkazan çekilir.

Sonra pullukla derin sürüm yapılır. Sonbaharda 40-60 cm derinlik ve çapta dikim çukurları açılır.

Üst toprağa yanmış çiftlik gübresi karıştırılarak çukurlar bu karışımla doldurulur, yabancı otlar temizlenir. Toprak dikime hazırlanır.

Narlarda dikim aralıkları 2 m ile 6 m arasında değişmektedir.

Ama kapama nar bahçelerinde en yaygın olarak kullanılan dikim aralıkları 2.5 x 4 veya 3 x 4 m dir. Sıralar genellikle kuzey - güney doğrultusunda olmalıdır. Böylece bahçenin havalanma ve gneşlenmesi daha iyi olacaktır. Nar bahçesi, doğrudan çelikle yada köklü fidanlarla kurulabilir. Ancak, eliklerin doğrudan bahçeye dikilmesi çeşitli bakım güçlükleri ve verim kayıplarına yol açacağından nar çeliklerinin bir fidanlık parselinde kklendirilip bir yıl süreyle burada bakımları sağlandıktan sonra boylama yapılarak bahçeye dikilmeleri daha uygun olur.

Nar fidanları sonbaharda yaprak dökümünden başlayarak kış ayları boyunca ve erken ilkbaharda dikilebilir. Kışları çok soğuk geçmeyen bölgelerde sonbahar dikimi daha yararlıdır. Dikim yapılırken fidanın elik kısmında tırnak kalmışsa kesilir. Zayıf sürgünler alınır, çok uzun kökler kısaltılır. Sürgünün 50-60 cm den tepesi alınır. Sürgün bu kadar boy almamış, zayıf gelişmişse dikimden hemen sonra 2-3 göz üzerinden kesilerek gelecek yıl için kuvvetli sürgün oluşumu sağlanır. Sonra daha önce toprak -gübre karışımı doldurulmuş çukurdan fidanın elik kısmının tamamı toprak içinde kalacak kadar karışım alınır. Fidan buraya yerleştirilerek tekrar aynı toprak gübre karışımı doldurulur. Fidan diplerindeki toprak ayakla iyice bastırılır. Can suyu vermek üzere etrafına küçük bir çanak yapılır. Çok rzgarlıblgelerde karşılıklı iki herek çapraz olarak fidana yaklaştırılarak bağlanır. İyi bir nar fidanında kök sistemi kuvvetli teşkil etmiş olmalıdır.

Son olarak hazırlanan çanaklara en az yirmiſer lt. can suyu verilerek dikim tamamlanır, toprak ıslak ve hava yağmurlu da olsa bu can suyu verilmelidir.

Gübreleme

Narların gübrenenmesi konusunda yapılan araſtırmada, organik gübrelerin gelişme, verim ve kaliteye çok önemli etkisi bulunmuştur. Narlara verilecek çiftlik gübresi iyi yanmış olmalı ve dekara 2-3 ton sonbahar-kışaylarında bütün bahçeye kaplayacak şekilde verilmeli ve çapa ile toprağa karıştırılmalıdır. Nar için yeşil gübreleme yapılması da yararlı sonuçlar verir. Bunun için bakla, fiğ gibi bitkiler nar bahçesinin tamamına ekilir. Ekimi yapılan bitkilerin çiçeklenme dönemlerinde bahçe sürülerek toprağa karışımı sağlanır. Bu bitkilerin toprağı azotça zenginleştirmesi bakımından da yararları vardır. Azot nar için oldukça önemlidir. Sürgün gelişimi ve meyve büyümesi için azotlu gübre kullanımı şarttır. İlk yıllarda ağaç başına 50 - 100 gr saf azot (amonyum sülfat) olarak (250 - 500 gr) verilmesi yararlı sonuçlar vermektedir.

Tam verime geçtikten sonra bu miktar ağaç başına 200 - 300 gr (amonyum sülfat) olarak, (1 - 1,5 kg) çıkarılmalıdır.

Azotlu gübreler erken ilkbahar ve yaz aylarında olmak üzere 2 defa verilir. Yukarıda belirtilen miktarın 2/3 ü mart ayında 1/3 ü ise haziran-temmuz aylarında verilmelidir. Gübrelemeden sonra ağaç hemen sulanmalı, sulamayacaksa çapa ile toprağa karıştırılmalıdır.

Fosforlu gübreler ise narın çiçeklenme, meyve tutumu ve kök gelişmesiyle ilgilidir. Narların fosfor ihtiyaı tam verim çağında 100-200 gr saf fosfor (trible süper fosfat) olarak yaklaşık (250 - 500 gr) olarak belirlenmiştir. Fosforlu gübreler kış aylarında dal uçlarının ulaştığı bölgelerde 20 - 30 cm derinlikte ağaç çevresinde açılan 4 - 6 adet çukura verilerek üzeri kapatılır

Organik gübrelerde olduğu gibi ticari gübrelerin uygulanmasında da toprağın fiziksel ve kimyasal yapısı ağacın durumu iyi gözlenmeli, toprak ve yaprak analizi yaptırdıktan sonra gübre uygulamasının yapılması en ideal durumdur.

Sulama

Nar genelde nemli ve serin toprak şartları istemektedir. Bu nedenle yağışların yeterli olmadığı her dönemde narlarda sulama şarttır. Sulamanın az ve sık sık yapılması uygundur. Genel olarak şubat - mart aylarında odun gözlerinin sürmesinden eylül - ekim aylarında meyve oluşumuna kadar sürekli olarak toprak nemi sağlamak gerekmektedir. Özellikle odun gözlerinin sürmesi iek tomurcuklarının görülmesi tohum bağlaması, meyve gelişimi olmak üzere 3 dönemde yeterli toprak nemi mutlaka sağlanmalıdır. Bahçenin toprak yapısına göre belirli sulama aralığı (7-10 gün) belirlenip bu aralıklarda sulama yapılmalı ancak, yaz aylarında sulama sıklığı ve miktarı artırılabilir.

Meyvelerin son olgunlaşma döneminde hasattan 10-15 gün önce sulamaya son verilmeli aksi halde narlarda büyük sorun olan kabuk atlamalarını görürüz.

Nar bahçeleri genel olarak çanak usulü sulanır. Mümkün ise modern sulama sistemlerinden olan damla sulama, alttan sulama, sızdırma usulü sulama sistemleri uygulanmalıdır. Bu sistemlerin ilk yatırım giderleri fazladır. Uzun müddet de işçiliksiz ekonomik az su kullanımı gibi büyük faydalar sağlamaktadır.

Bakım

Toprak İşleme

Genç nar bahçelerinde ilk yıllar derin toprak işleme aletleriyle iki yönlü sürüm yapılır. Daha sonraki yıllarda iş genişliği az dar olan bahçe traktörleriyle ve diskli tırmık rotovator, kazayağı gibi toprağı yüzlek işleyen aletlerle sürüm yapılabilir. Ağaç dipleri gerekirse el aletleriyle çapalanabilir. Yabani ot kontrolünde istenirse ot öldürücü ilaçlarda kullanılabilir.

Budama

Şekil budaması ilk 2-3 yıl içinde ağaçlar verime yatmadan yapılır. Dikimden sonra dipten çıkan kuvvetli 3-4 sürgün ana gövde olarak seçilir ve tepeleri 50-60 cm kesilerek alçak taçlanmaları sağlanır. Ana gövdelerden çıkan birinci ve ikinci dallarda da 2.-3. yıllarda tepe alma yapılarak taç teşkili tamamlanır.

Verim Budaması: Narlar genel olarak 2. ve 3. yıllardan itibaren meyve vermektedirler. Narlar verime yattıktan sonra meyve verecek dallarda uç alma yapılmamalıdır.

Bu dönemde seçilen 3, 4 gövde dışında çıkan dip sürgünlerin sürekli olarak temizlenmesi sağlanmalıdır. Ayrıca taç kısmında görülen obur dallar dipten kesilmeli taç teşkili için gerekirse uç alınarak dallanması sağlanır. Sık taç meydana gelmişse güneşlenme ve havalanmayı sağlamak için genel bir seyreltme yapılmalıdır. Bu işlem yapılırken zayıf, kurumuş, hastalıklı dallar öncelikle seçilmelidir.

Geliştirme Budaması:

Narlar çeşitli şartlara göre değişmek üzere ortalama 20 - 30 yaşlarında verimden düşerler. Ancak kök boğazından yeni çıkan sürgünlerle nar 100 yılıaşkın bir süre verimliliğini sürdürebilir. Bu durumda yaşlı gövdeler dipten kesilerek yeni sürgünlerin oluşumu teşvik edilir. Bu sürgünlerle aynı yollarla yeni gövdeler teşkil edilerek ağaç gençleştirilir. İstenirse gençleştirme işlemi her yıl her ağaçtan 1-2 gövde kesilerek kademeli olarak yapılır. Böylece bahçeden kesintisiz olarak ürün alınmasına devam edilebilir.

Hastalıkları, Zararlıları ve Mücadelesi

Narlarda görülen en önemli hastalık bazı mantarların meyvelerde çürümelere yol açmasıdır. Buda bazı klasik kültürel işlemler ile hastalıklar önemli ölçüde önlenmektedir. Gerektiğinde olgunluğa yakın bir dönemde yapılan fungusit uygulaması depolanacak meyvelerin uzun süre çürümelerini önlemektedir. Narların en önemli zararlıları sıçanlar olup, özellikle tatlı narlarda ve olgunluğa yakın dönemlerde zarar vermektedirler. Diğer zararlılarda yaprak bitleri, nar beyaz sineği, unlu bit, kabuklu bitler, kırmızı örümcekler, Akdeniz meyve sineği, nar içi kurdu, toprak altı zararlıları gibi genel zararlılarda narlarda etkili olmaktadır

Hasat Ambalajlama ve Depolanması

Hasat

Nar hasatı, çeşitlere ve bölgelere göre değişmekle birlikte genellikle ağustos sonunda başlar kasım ortalarına kadar devam eder. Nar uzun çiçeklenme dönemi nedeniyle olgunlaşması farklı zamanlarda olur. Bu yüzden nar hasadının 2-3 defada yapılması gerekir. Hasat sonbahar erken donlarından ve yağışlardan önce bitirilmeli ve meyveler üzerinde 1-2 mm uzunluğunda sap kalacak şekilde makasla yapılmalıdır. Özellikle hasat esnasında meyveleri yere düşürmekten ve darbelerden korunması meyve çürümelerini önleyeceğinden dolayı kaliteyi arttırır. Ayrıca kasalara iki sıradan fazla meyve dizilmemelidir.

Ambalajlama

Narların ambalajlanması pazarlama açısından oldukça önemlidir. Meyvelerin seçimi, boylanması ve paketlenmesi pazar açısından özellikle ihracatta önem arz etmektedir. Narların seçme ve boylamasının elle yapılması daha uygun olup meyveler birbirine değmeyecek şekilde paketlenmesine dikkat etmek gerekmektedir.

Depolama

Narlar meyve kabuğunun özel yapısı dolayısıyla çeşitli koşullarda 4 - 6 ay süreyle depolanabilmektedir.

Narlar depolanmaya çok uygun olduğundan ve kışın fiyatının 2-3 kat arttığından oldukça karlı, iyi bir yatırımdır.

Narların depolanmasında en emin ve en az kayıpla ulaşılacak başarı ek masraflara rağmen modern soğuk hava depolarıdır. Sıcaklık ve nisbi nemi ayarlanabilen bu depolarda 1-2 °C'de %85-90 nisbi nemle meyveler muhafaza edilebilirler.